

Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb – pročelje i detalj prije obnove; snimio: Marijan Kumpar

OBNOVA MUZEJA I NOVI MUZEJSKI POSTAVI U ZAGREBU

Jadranka Vinterhalter

Tema novih muzejskih postava upravo je u Zagrebu veoma aktualna. U sedam¹ od njegovih dvadeset muzeja, teku pripreme ili su u toku izvođenja obnove muzejskih zgrada, uređenje interijera i novih postava. Kako je Zagreb sa svojim raznovrsnim muzejima, brojnim likovnim galerijama i privatnim zbirkama istinski muzejski centar, to će pregled muzeoloških inovacija biti od interesa i relevantan za stručnu javnost.

Prva zgrada koja je u Zagrebu služila za smještaj muzejskih zbirki Narodnog muzeja bila je palača grofa Draškovića u Opatičkoj 18, otkupljena za tu namjenu 1846. godine. Već 1868. godine zbog naraslih potreba predložena je gradnja nove muzejske zgrade i to u Donjem gradu prema Savi, što se nikad nije realiziralo zbog pomanjkanja financijskih sredstava. Iste je godine započeta, a 1869. godine dovršena dogradnja zgrade Kasine u Demetrovoj 1 u koju su se preselile prirodoslovne zbirke. Zbirke Narodnog muzeja dijele se 1878. godine na arheološku, zoološku i mineralošku, i od tog vremena može

se pratiti razvoj zasebnih muzejskih institucija, osnivanje novih, gašenje postojećih, i u vezi s time problemi i rješenja njihova smještaja i izlaganje njihovih stalnih postava.² Za više od stoljeće i pol muzejske tradicije, u Zagrebu je samo jedna zgrada namjenski građena za potrebe muzeja. Prema projektu arh. Hermana Bolléa podignuta je 1882. godine zgrada u historicističkom stilu i po tada suvremenim muzeološkim standardima, za Obrtnu školu i Muzej za umjetnost i obrt, koji je u njoj otvorio svoj stalni postav 1909. godine (vidi: J. Vinterhalter, *Obnova Muzeja za umjetnost i obrt*). Svi ostali zagrebački muzeji smješteni su u zgrade koje su izvorno imale druge namjene, a najčešće su palače odnosno povijesna zdanja kategorizirana kao spomenici kulture. Takvi objekti, ma koliko bila velika njihova kulturno-povijesna i estetsko-arhitektonska vrijednost, sasvim su nepodesni za multifunkcionalno djelovanje suvremenih muzejskih institucija. Prostorno premleni da prime bogate muzejske funduse, objekti većine zagrebačkih muzeja nemaju adekvatno riješeno pitanje depoa, dostatnih prostora za stalni postav i povremene izložbe, niti imaju dovoljno prostora za kustose i administrativni dio djelatnosti. Opterećeni su brojnim problemima starih, dotrajalih zgrada: od prokišnjavanja krovova, vlage, do nepostojanja minimuma muzeoloških standarda za fizičko-tehničku zaštitu muzejskih predmeta u njima. Stoga je slika stanja zagrebačkih muzeja upravo porazna i nesrazmjerna vrijednosti zbirke i značenju njihove stručne, muzeološke, obrazovne, izdavačke i druge djelatnosti. Muzejski su radnici Zagreba

godinama molili pomoć i tražili promjenu stanja, kucali na vrata odgovornih SIZ-ova kulture, komiteta i drugih instanci na svim razinama i pojedinačno, ali i objedinjeni u svojim asocijacijama. Kulturna politika grada nije sistematski i planski rješavala muzejske probleme, prije bi se moglo reći da su se oni parcijalno sanirali od slučaja do slučaja. Mnoge obnove su počele 1987. godine s Univerzijadom u Zagrebu, koja je dala određeni financijski impuls i kulturnim ustanovama. Analogno obnovi Sarajeva prije Zimskih olimpijskih igara 1984, kada je niknuo novi muzej (Muzej XIV ZOI), i u Zagrebu je za veliki sportski događaj otvoren Muzej Mimara³ i Lapidarij Arheološkog muzeja⁴ (oba u srpnju 1987), a neke su muzejske ustanove, posebno na Gornjem gradu, dobile sredstva za popravak krovova, uređenje fasada, tiskanje vodiča stalnih postava. Nažalost, većim dijelom arhitektonske intervencije bile su samo površinske – kulise za veliki događaj, a brojni muzeološki problemi ostali su i dalje. Jedan od akutnih problema jesu stručno i tehničko-tehnološki zastarjeli stalni postavi.

Pojedini zagrebački muzeji, usprkos dugoj povijesti i bogatoj aktivnosti, nikada nisu imali svoje stalne postave. Tako se Povijesni muzej Hrvatske⁵ (vidi: J. Tomičić, *Obnova palače Oršić-Rauch* i priprema za stalni postav Povijesnog muzeja Hrvatske) tek priprema da nakon više od 140 godina postojanja otvori stalni postav. Drugi su primjer Galerije grada Zagreba, institucija koja se odlukom Muzejskog savjeta Hrvatske 1989. godine preimenovala u Muzej suvremene umjetnosti konceptijski se orijentirajući na recentnu jugoslavensku i svjetsku umjetnost 20. i 21. stoljeća. Dislocirana na četiri mjesta na Gornjem gradu, u dotrajalim i kvadraturom nedostatnim objektima, ta institucija djeluje isključivo putem intenzivne izložbene aktivnosti, filmskih i videoprojekcija, performancea, predavanja i drugih

akcija. Bogati fundus našao se pred očima javnosti samo jedanput – za trajanja izložbe *U susret Muzeju suvremene umjetnosti* u Muzejskom prostoru 1986. (21. 8. – 30. 9.) u povodu tridesete obljetnice Galerije suvremene umjetnosti⁶. Sva nastojanja, apeli, kampanje i napisi njenih stručnjaka, da se dode do prostora za stalni postav i ostale funkcije suvremeno organiziranog muzeja, nisu urodili plodom. Kao mogućnosti u opticaju su bile ideje o adaptaciji Paromlina, Pravnog fakulteta na Gornjem gradu, uređenju krila zgrade ili gombaone u dvorištu gimnazije na Rooseveltovu trgu (Muzej Mimara), a u skorije vrijeme dobivanje na upotrebu Vile Zagorje. Za svakako najprimjerenije rješenje – gradnju novog objekta za koji prema postojećem PUP-u postoji lokacija u Cvjetnom naselju – istok, na lijevoj obali Save uz novu zgradu Televizije, nema mogućnosti još niz godina iz financijskih razloga. Dok lokalne i državne vlasti u svijetu daju u svojim kulturnim programima prioritet upravo muzejima i galerijama suvremene umjetnosti (vidi: M. Heim, *Bibliografija novih muzejskih postava u svijetu*) kao baštinicima kulturnog identiteta i promotorima recentnih umjetničkih zbivanja i kao veoma popularnim, atraktivnim i aktivnim muzejskim ustanovama, Zagreb još nije ni naćeo realizaciju svojeg Muzeja suvremene umjetnosti. Ćak i u jugoslavenskim relacijama, u kojima su novi muzejski objekti prava rijetkost ipak su namjenski sagrađene tri zgrade: Moderna galerija u Ljubljani (1940–48), Muzej savremene umetnosti u Beogradu (1965, prema projektu arh. Ivana Antića i arh. Ivanke Raspopović) i Muzej na sovremenata umetnost (1970. prema projektu arhitekata Makšinski, Klišeovski, Vježbicki).⁷ Nadamo se da će nakon svog »Louvrea« Zagreb ipak dobiti i svoj »Beaubourg«. Unatrag pet godina, koliko vremenski seže naše istraživanje, u Zagrebu je osnovano nekoliko novih muzejskih institucija. Svakako najveća i

najznačajnija je Muzej Mimara, otvorena 1987. u adaptiranoj zgradi bivše gimnazije na Rooseveltovu trgu (prema rješenju arhitektonskog tima: Mihajlo Kranjc, Ivan Piteša, Matija Salaj i Berislav Šerbetić). Kako nam do zaključenja časopisa nije stigao tekst iz pera stručnjaka te institucije, u pregledu zagrebačke situacije bit ćemo prikraćeni za prikaz te, do sada u gradu najbolje muzeološki opremljene institucije i njezinog novog realiziranog stalnog postava (na čijem su muzeološkom programu radili Božo Beck, dr. Ivo Maroević i dr. Vinko Zlamalik). Travnja 1985. godine otvoren je Muzej Srpske pravoslavne crkve Eparhije zagrebačko-ljubljanske (Prilaz JNA 4, likovno rješenje postava izradio je Joža Ladović⁹, o kojem će prilog biti objavljen u sljedećem broju časopisa *Informatica Museologica*, 1989, 3-4, koji nastavlja temu novih muzejskih postava, a sadržavat će i tematski blok o crkvenim muzejima i zbirkama.

Osnovane su još Muzejsko-memorijalni kompleks »Miroslav i Bela Krleža« – Krležin Gvozđ i Muzejska kazališna zbirka, upisana u registar muzejskih organizacija 1988. godine (vidi: B. Hećimović, *Muzejska kazališna zbirka*) kojima tek predstoji uređenje stalnih postava.

Da zaključimo, osim u navedena dva nova muzeja, u Zagrebu još nije realiziran ni jedan novi muzejski postav i oni su ili u fazama priprema ili se izvode radovi. Kako je rad na novom postavu izuzetno kompleksan stručno-muzeološki i interdisciplinarni posao, koji uz to zahtijeva i zamašne investicije, uglavnom se odvija etapno i proteže na duže vrijeme, pa ćemo njihovu realizaciju morati pričekati. Koliko će novi postavi u zagrebačkim muzejima biti uspješni, sukladni suvremenim muzeološkim principima i dometima disciplina involviranih u te muzeje, ostaje da se vidi. Svakako je indikativan podatak da su za projekte obnove angažirani arhitekti srednje i mlađe generacije, suvremenog senzibiliteta i s muzeološkim iskustvom: Branko Siladin (Lapidarij Arheološkog muzeja), Ivan Prtenjak (Muzej za umjetnost i obrt), Željko Kovačić (stalni postav antičke zbirke Arheološkog muzeja), Ivan Crnković (Muzej revolucije naroda Hrvatske). Ova činjenica govori i o svijesti muzejskih radnika da tek u interakciji s uspješnim arhitektom mogu realizirati pothvat koji traži timski rad a zasnovan je na muzeološkim premisama. Dva dvobroja časopisa *Informatica Museologica* (1989, 1-2 i 3-4) posvećena novim muzejskim postavima smatramo stručnim doprinosom zagrebačkoga Muzejskoga dokumentacionog centra, ujedno jedine referalne muzejske institucije u zemlji, u apsolviranju ove teme.

Primljeno: 2. 7. 1990.

Bilješke i literatura:

1. Arheološki muzej, Hrvatski prirodoslovni muzej, Hrvatski školski muzej, Muzej grada Zagreba, Muzej revolucije naroda Hrvatske, Muzej za umjetnost i obrt, Povijesni muzej Hrvatske.
2. Humski, Vera. Pregled povijesti muzeja u Hrvatskoj 19. i 20. stoljeće (do 1945) s bibliografijom, *Muzeologija*, 24, 1986, Zagreb, MDC
3. Dossier: Rooseveltov trg (s bibliografijom), *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1985, 34, 1-2, str. 9-18, Zagreb
– Iz hemeroteke Muzejskog dokumentacionog centra: Otvorenje Muzeja Mimara, *Informatica Museologica*, 1987, 1-4, str. 90-91, Zagreb, MDC
– Muzej Mimara, 1987, Zagreb
4. Rendić-Miočević, Ante. Lapidarij Arheološkog muzeja u Zagrebu. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1988, 37, 1-2, str. 19-21, Zagreb
5. Horvat, Zorislav. Radovi na krovu Povijesnog muzeja Hrvatske, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1984, 34, 3-4, str. 14, Zagreb
6. Ususret Muzeju suvremene umjetnosti, Zagreb, IMG, 1986.
– Milovac, Tihomir. Povratak u budućnost – nužnost muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1987, 36, 1-2, str. 41, Zagreb
7. Muzeji moderne umjetnosti. *Informatica Museologica*, 1983, 3-4, str. 3-26, Zagreb, MDC
– Museums of Modern and Contemporary Art in Yugoslavia, CIMAM Annual Meeting Dubrovnik, May 6-10, 1987, Ljubljana, 1987.
8. Novi muzeji u Zagrebu, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1985, 34, 3-4, str. 4, Zagreb

SUMMARY

Museum renovation and new displays in Zagreb

Jadranka Vinterhalter

In seven out of the twenty museums in Zagreb renovation of the buildings, the interiors, and permanent displays is currently in progress. In Zagreb, where the oldest museum was established in 1846, only one building has been built specifically for a museum, to a design by Herman Bollé. The Museum of Arts and Crafts was built in 1892, whereas other museums have been placed into former palaces and other historical buildings. Although they have a historical, cultural and aesthetic value, these houses are burdened with many problems: they lack the space for their rich holdings, their roofs leak, they are humid etc. Therefore are such buildings inadequate for the many functions modern museums are supposed to cover. The museum personnel have for years endeavoured to engage aid from institutions responsible for the museums and to effect a change of the present state. During the last five years two new museums opened in Zagreb: the Museum of the Serbian Orthodox Church of the Zagreb-Ljubljana Eparchy in 1985, the Mimara Museum during the Universiad in 1987, and in the same year also the Lapidarium of the Archaeological Museum. Some new institutions were established: the Theatre Museum Collection in 1988, and the museum and memorial complex »Miroslav and Bela Krleža«. Many museums never had a permanent display, inspite of their tradition and their many activities, all because of a lack of adequate space. For example, the Croatian Historical Museum is only now, after 150 years after its establishment, preparing a permanent display. The Galleries of the city of Zagreb, renamed in 1989 as the Museum of Contemporary Art, still do not seem to have a chance to realizing the construction of new facilities nor the adaptation of some of the existing ones. No new museum display has been carried out in Zagreb, and renovation work takes a very long time, since it is carried out in stages, and demands considerable investment. The employment of architects with modern sensibility and with experience in museum construction, provides an assurance that the results of all the renovations mentioned will be successful.

NOVI STALNI POSTAV ANTIČKE ZBIRKE ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZAGREBU

Zoran Gregl
Arheološki muzej
Zagreb

zgradu na Trgu N. Zrinskog 19 u Zagrebu, Arheološki se muzej uselio odmah nakon svršetka drugoga svjetskog rata. Prvih dvadesetak godina prostor je koristio zajedno s Odjelom za arheologiju Sveučilišta, a nakon sagradnje nove zgrade Filozofskog fakulteta (Ul. Đ. Salaja 3) i preseljenja arheološkog odjela pružila se mogućnost da se izložbene prostorije prošire i urede kako bi se dobio suvremeniji stalni postav. Godine 1973. otvoren je stalni postav prethistorijske i egipatske zbirke, 1977. numizmatičke, a 1982. rano srednjovjekovne. U 1990. godini planira se realizacija prve faze stalnog postava antike.